

Ahmet Hamdi Tanpınar

60. vefat yılında Tanpınar ve
"Bursa'da Hulya Saatleri"

Sezai Karakoç

Sezai Karakoç'un Bursa
Hakkındaki Düşünceleri

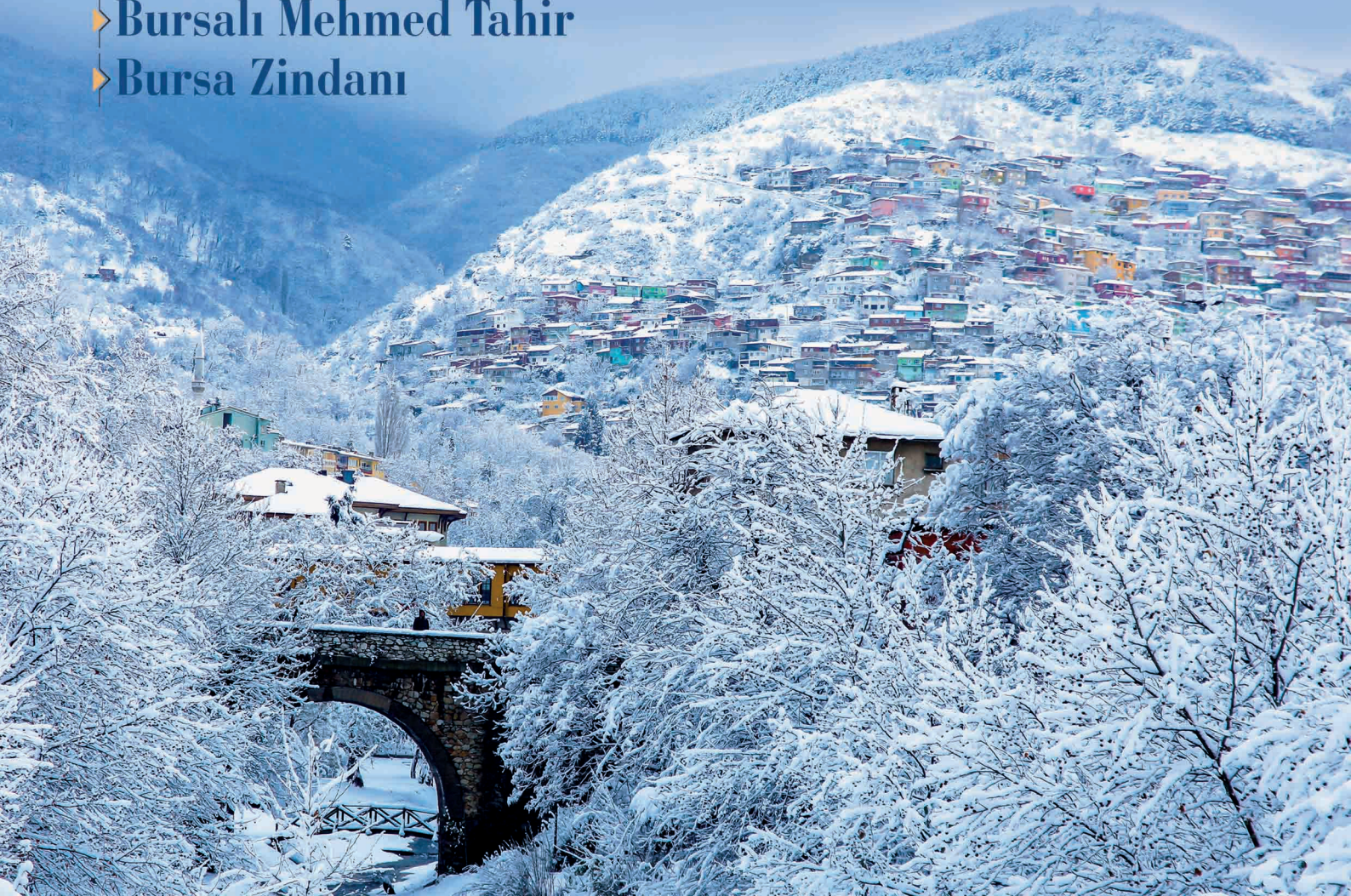

Bursa Günlüğü

Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin Kültür Hizmetidir / Sayı: 15 / Ocak-Şubat-Mart 2022

Bursa'nın Değerleri

- ▶ Bursa Eğitim Enstitüsü
- ▶ Bursalı Mehmed Tahir
- ▶ Bursa Zindanı

BURSA

Türk Dünyası Kültür Başkenti

Bursa Günlüğü

Ocak - Şubat - Mart 2022, Sayı: 15
Ücretsizdir
Yerel Süreli Yayın
Üç ayda bir yayınlanır

İMTİYAZ SAHİBİ

Bursa Büyükşehir Belediyesi Adına
Alınur Aktaş

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ (SORUMLU)

Ahmet Bayhan

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Sefer Göltekin

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

M. Sedat Sert

EDİTÖR

İbrahim Büyükkurban

KATKIDA BULUNANLAR

Ekrem Şahin, Ömer Kır, Selçuk Salih Başkan,
Nesrin Alemdar, Halil Anbaratepe

FOTOĞRAFLAR

Nilay Şahinkanat İlcebay, Adem Akçora,
Ömer Erhan Bakan, Nevzat Çalıklıuşu,
Behçet Kemal Yeşilbursa, Doğan Yavaş,
Mustafa Özçelik, İ. Göksel Baykan,
Mustafa Şahin, Tahsin Yıldırım, Samet Altıntaş,
Necip Tosun, Selimcan Yelseli, Burak Altunsoy,
Özlem Güngör, Salih Erol, Yusuf Kenan Yetişen,
CBMK, SALT Arşivi, AA, İSAM, ATASE, BOA, IRCICA,
VGM, YEK, BBB Fotoğraf Arşivi

KAPAK GÖRSELİ

Veysel Kaya,

"Bursa'da Zaman" Fotoğraf Yarışması,
"Bursa'da Kış" Kategorisi, 2018

GRAFİK TASARIM

Bursa Kültür A.Ş.

İLETİŞİM

Bursa Büyükşehir Belediyesi
Zafer Mah., Ankara Yolu Caddesi, No: 1
P.K. 16270 Osmangazi / BURSA
Tel: 444 16 00

iletisim@bursagunlugu.com

www.bursagunlugu.com

www.bursa.bel.tr

BASKI

Anadolu Mah., Karlıdağ Cad., No: 32

Yıldırım / Bursa

Tel: 0 (224) 251 04 14

www.renkvizyon.com.tr

Bu dergide yer alan yazı ve görsellerin tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Yazıların hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

İçindekiler

4 > Tanpınar ve "Bursa'da Hulya Saatleri"
Prof. Dr. Mustafa Kara

12 > Bursa'mızın "İnci Tanesi" Dürdane Köyü
Prof. Dr. Behçet Kemal Yeşilbursa

20 > Bursa Zindanı
Dr. Öğr. Üyesi Doğan Yavaş

24 > Molla Fenârî
Dr. Özlem Güngör

28 > Abdürreşid İbrahim'in Bursa Konferansı-Vaazı
Dr. Salih Erol

32 > Bursalı Mehmed Tahir
Mustafa Özçelik

8 > Karacakaya Prof. Dr. Mustafa Şahin

Gemlik'ten İznik'e doğru İznik Gölü'nün güneyindeki karayolundan ilerlendiğinde İznik'e bağlı Göllüce Mahallesi'nin göl kenarındaki yerleşimini arkanızda bıraktıktan hemen sonra Aydınlar Mahallesi'nin göl kıyısına uzanan sınırlarına girersiniz. Burada, Aydınlar Mahallesi'nin sınırında kalacak şekilde yolu ikiye ayırarak göl içine girecek şekilde bir kayalık yer alır...

36 > Bursa Eğitim Enstitüsü Nevzat Çalikuşu

40 > Niğbolu Savaşı ve Doğan Bey Hasan Erdem

44 > Nusret Safa Coşkun ile Uludağ'da Üç Gün Tahsin Yıldırım

54 > "Şerh-i Mülahas Fi'l Hey'e" ve İznik İ. Göksel Baykan

58 > Bursa'da Boza Yusuf Kenan Yetişen

64 > Sezai Karakoç'un Bursa Mitingi Samet Altıntaş

68 > Bursa'da Mutasavvıf Mezar Taşları Selimcan Yelseli

74 > Reji Dönemi Bursa'da Tütün Kaçakçılığı Burak Altunsoy

82 > "Sarı Saltık Gâzi" Hikâyeleri Nazım Taşan, Hakan Yaşar, Muhammed Fatih Kılıçaslan

Not: Yine üç ayda bir yayınlanmak kaydıyla dergimizin yayın periyodunda değişiklik yaptık. 15. sayımızla birlikte Aralık ayını atlayıp Ocak-Şubat-Mart olmak üzere yeni yayın yılına girdik.

Karacakaya

Gemlik'ten İznik'e doğru İznik Gölü'nün güneyindeki karayolundan ilerlendiğinde İznik'e bağlı Göllüce Mahallesi'nin göl kenarındaki yerleşimini arkanızda bıraktıktan hemen sonra Aydınlar Mahallesi'nin göl kıyısına uzanan sınırlarına girersiniz. Burada, Aydınlar Mahallesi'nin sınırında kalacak şekilde yolu ikiye ayırarak göl içine girecek şekilde bir kayalık yer alır (GPS: 40°23'26" K, 29°39'3" D). Karacakaya olarak isimlendirilen monolit kireç taşı kayanın üzerinde en tepeye dikilen bayrak direği, karayolundan veya gölden geçenleri selamlar gibi yılmadan dalgalanmaktadır.

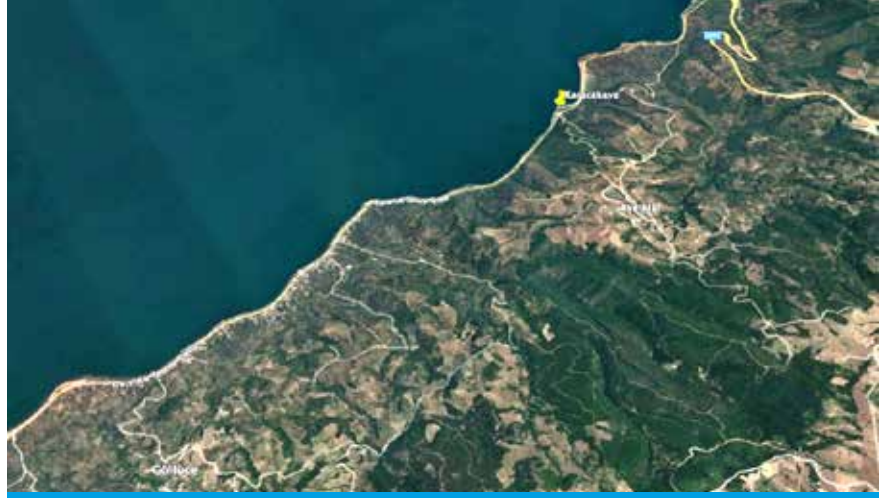
Deniz seviyesinden 100 m. yüksekte bulunan tepenin göle bakan kuzey yüzü yaklaşık 15 m. yüksekliğinde dik bir uçurumdan oluşmaktadır. Doğu ve batı bölümleri de tırmanmaya uygun değildir. Tepeye güneydeki eğimli yokuştan çıkılabilmektedir. Aslında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izni ile sürdürdüğümüz Bursa Kültür Envanteri Projesi kapsamında 2018 yılında Aydınlar Mahallesi'ni de ziyaret etmiştik. Antik Bithynia Bölgesi sınırları içerisinde kalan ve Nikaia'nın yaklaşık 10 km. batısında yer alan Aydınlar, Katırlı Dağı'nın eteklerinde yer almakta olup Ascania Limne'nin (İznik Gölü) güney kıyısına kadar yayılmaktadır. Karacakaya, bir define kazısı ihbarı üzerine alanı ziyaret eden İznik Müze Müdürlüğü uzmanlarının dikkatini çekmiş, kayalık üzerindeki bir takım duvar kalıntıları nedeniyle alan gözetleme kalesi olarak değerlendirilmiş ve sit alanı olarak tescillenmiştir.

Doğuda İznik, batıda Orhangazi'ye kadar geniş bir alana hâkim olan Karacakaya, konum olarak müze uzmanlarını haklı çıkarmaktadır. Ancak yol kenarında arabadan inip bayırdan yukarı patika yolu takip ederek tırmanmaya başladığında yolun her iki tarafına gelişigüzel dağılmış, düzgün kesilmiş beyaz damarlı siyah kireçtaşı bloklar sizi karşılamaya başlar.

Tepenin zirvesinde bayrak direğinin dibinde, muhtemelen defineler tarafından açılmış, bir çukur bulunmaktadı. Çukurun içerisinde gelişigüzel dağılmış düzgün kesme taş bloklar dikkat çekmektedir. Şekilli taş bloklardan bazılarının ise *in situ* olarak ana kayanın şekillendirilmesi ile oluşturulduğu dikkat çekmektedir.

Kayalıkta bulunan mimari elamanlar düzgün kesme kireç taşı bloklarla sınırlı değildir. Tepeye doğru çıkarken kireç harç ve moloz taşlarla örülen bir duvar kalıntısı görülmektedir. Korunan uzun duvarlardan birisi doğu-batı istikametinde uzanmaktadır. Müze uzmanları bu duvar kalıntısından hareket ederek alanın gözetleme kulesi veya kalesi olarak kullanılmış olduğunu düşünmüş olmalıdır.

Mevcut yapı malzemelerinden hareket ederek Karacakaya üzerinden birbirinden farklı iki mimari evrenin olduğunu söylemek mümkündür. Bunlardan ilki kesme taş bloklar kullanılarak inşa edilen yapıya ait evre,

Karacakaya'nın konumu

Göllice kıyılarında Karacakaya'ya bakış

Karacakaya'ya ancak güneyden tırmanılabilmektedir

Karacakaya doğuda İznik'e, batıda Orhangazi'ye kadar geniş bir alana hakimdir

Yol kenarından Karacakaya'nın zirvesine çıkan patika yol

Tırmanış yoluna dağılan blok taşlar

Bayrak direğinin dibinde blok taşlar

Defineciler tarafından oluşturulan çukur ve blok taşlar

diğeri ise kireç harç ve moloz taş kullanılarak örülen duvarlardan oluşan evre. Kesme taş blokların boyutları ve işçiliği göz önünde bulundurulursa ilk evrenin Helenistik Dönem'e ait olduğu, kireç harçlı ikinci evrenin ise Orta Çağ mimarisi ile ilintili olduğunu ileri sürmek mümkündür. Bu durumda çözüm bekleyen soru, birbirinden farklı evrelerde hangi amaçla bu kaya, tepe üzerine yapı yapılmıştır? Bu soruya cevap bulabilmek için Aziz Andrew'un İznik'i Hıristiyanlaştırma hikâyesine bakmak yerinde olacaktır (Foss 1996: 22). Bu olayın efsane yönü daha ağır bassa da konumuz açısından dikkate değer coğrafi ip uçları barındırdığı şüphesizdir. Benzer bir denemeyi daha önce Göllüce kıyılarında kalıntıları yer alan Artemis Tapınağı'nı lokalize etmek için denemiştik (Bkz. Şahin 2019).

Simon Peter'in kardeşi olan Aziz Andrew (Farmer 2003: 157), hem şehit hem de aziz olarak kabul edilen, aziz listelerinde adı ilk dörtte anılan Hıristiyan büyüklerinden birisidir.

Aziz Andrew, ayrıca, İstanbul (Konstantinopolis), Scythia ve Epirus'un (Yunanistan) Hıristiyanlaştırılmasında da önemli rol oynamıştır. Bununla birlikte İtalya, Fransa ve İngiltere'de de saygı görmektedir. Hatta İskoçya'yı Hıristiyanlaştıran aziz olarak da kabul edilir. Rusya'nın ise gerçek anlamda patronudur (Farmer 2003: 159). Şehit edildikten sonra İstanbul'a defnedildiğine inanılan Aziz'in rölikleri, Haçlıların 1204 yılında Konstantinopolis'i işgali üzerine Amalfi'ye götürülerek, tekrar defnedildiğine inanılmaktadır (Farmer 2003: 158). Günümüze ulaşan anonim bir hikâyede, Aziz Andrew'un İznik ve çevresini nasıl Hıristiyanlaştırdığı ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır (Foss 1996: 22). Aziz John, Aziz Andrew ile birlikte Efes'de (Ephesos) Hıristiyanlığı yaymaya çalışırken, Tanrı Andrew'e görünmüş ve Bithynia'ya gitmesini istemiştir. Bunun üzerine Aziz Andrew, Aziz John'dan ayrılarak birkaç müridiyle Phrygia ve Mysia üzerinden Uludağ'ı (Olympos) aşmış, o zamanlar

Ana kaya kesilerek oluşturulan köşeli bloklar

henüz küçük bir köy görünümünde olan ancak kalabalık bir nüfusu barındıran İznik'e (Nikaia) ulaşmıştır. O dönemde, Nikaia'da pagan ve Yahudi cemaate mensup insanlar yaşamaktadır. Aziz Andrew, paganları kısa bir zamanda ikna etmeyi başarsa da büyük bir sinagoga da sahip olan Yahudiler uzun süre direnmişlerdir. Ancak sonunda Aziz Andrew onlara karşı da galip gelmiş ve sinagogu Theotokos'a adanan bir kiliseye dönüştürmeyi başarmıştır (Foss 1996: 23).

Konumuz açısından hikâyenin bundan sonraki bölümü ilginçtir (Foss 1996: 22): Zira anlatımlardan anlaşıldığı kadarıyla Nikaia'ya 67,5 stadia (yaklaşık 13,5 km) mesafede "Lochous" adında çıplak bir kayalık bulunmaktadır. Burada bir ejderha yaşamakta, ona ikisi şeytan tarafından tamamen ele geçirilmiş 8 haydut eşlik etmektedir. Ejderha ve dinsiz haydutlar bu kayalığı özellikle tehlikeli hâle sokmaktadır. Bunun üzerine Aziz Andrew iki müridi ve haç tepeli esasının yardımıyla kısa bir mücadele sonucunda ejderhayı evcilleştirmiş, dinsiz haydutları da vaftiz etmeyi başarmıştır.

Daha sonra batıya doğru devam ederek Artemis ve Aphrodite tapınaklarını da yakıp yıkarak bölgeyi paganlardan tamamen arındırmıştır. Böylece görevini başarıyla tamamlayan Aziz Andrew, Drakontios'u Nikaia'nın ilk psikoposu atayarak bölgeden ayırmıştır (Foss 1996: 23).

Aziz Andrew'in sözünü ettiği "Lochous" isimli çıplak kayalık büyük bir olasılıkla Karacakaya'dır. Kayalıkta 8 haydudun eşlik ettiği bir ejderhadan bahsedilmektedir. Ejderhadan kasıt acaba hatırı sayılır bir pagana ait mezar anıtı mıdır? Haydutlardan kasıt ise mezarın bakım ve korumasını sağlayan kişiler midir? Defineciler tarafından açılan oyuk ve çevreye dağılan blok taşlar burada tahrip edilen anıtsal bir mezara işaret etmektedir. Alanda henüz kurtarma kazısı olmadığı için mezara ait herhangi bir fiziksel buluntudan bahsedemiyoruz. Dolayısı ile birinci evreye ait olan yapı, Nikaia'da Helenistik veya Roma İmparatorluk döneminde yaşamış olan önemli bir yönetici veya vatan-daşa ait mezar anıtı olmalıdır.

Anlaşıldığı kadarıyla Aziz Andrew, ejderhayı evcilleştirmiş, yani olası pagan yapısını tahrip etmiştir. Daha sonra da burada çalışan ve eşkıya olarak nitelenen 8 kişiyi vaftiz ederek Hristiyanlaştırmıştır. Diğer bir ifade ile geleneksel olduğu üzere, önemli pagan yapılarını itibarsızlaştırılması örneklerinde olduğu gibi, aynı alana bir kilise inşa edilmiş olmalıdır. Doğu-batı istikametinde uzanan kireç harçlı moloz taşlarla yapılan yapı ise bir gözetleme kulesinden çok Orta Çağ'da inşa edilen bir kiliseye ait duvar kalıntıları olmalıdır. Bu alanda ilerde yapılacak arkeolojik kazılar hem Aziz Andrew efsanesinde en azından bazı coğrafi kodların aydınlatılmasına hem de yapılar konusunda önerilerimizin doğruluklarının anlaşılmasında yardımcı olacaktır.

Kaynakça

Foss 1996: C. Foss, *Nicaea: A Byzantine Capital and Its Praises with the Speeches of Theodore Laskaris in Praise of the Great City of Nicaea and Theodore Metochites Nicene Oration* (Brookline, Massachusetts 1996). Hellenic College Press.

Farmer 2003: D.H. Farmer, *The Oxford Dictionary of Saints* (Oxford 2003).

Şahin 2019: M. Şahin, "İznik/Nikaia'nın Kayıp Artemis Tapınağı", *Bursa Günlüğü*, 8, Aralık 2019, s. 78-83.

Doğu-batı istikametinde uzanan moloz taş duvar

Doğu-batı istikametinde uzanan moloz taş duvar

Kireç harçlı moloz taş duvar

Moloz taş duvardan detay, ahşap hatılların delikleri varlığını devam ettirmekte